

UDC 930.85 (4—12)

YU ISSN 0350—7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XXI

BELGRADE
1990

BALCANICA XXI, Beograd 1990, 1—411.

писао је Хелдерлин као дваде-сетпетогодишњак у *Хипериону*. Да ли је за Хелдерлина Грчка била фантазмагорија или сасвим једна опипљива реалност, истина митска, али за њега потпуно стварна („Dort bin ich, wo Apollo ging“) — разматра минхенски професор Уфо Хелшер (Uvo Hölscher: *Hölderlins Griechenland*). О Казанцакијевој „Одисеји“ као извору уметничке инспирације пише Евангелос Константину који је, такође, приредио и превео мали избор немачко-грчке лирике снабдевши га кратким биографијама песника (Јани Рицо, Маноли Анагностаки, Таки Андониу, Константин Кавафи, Никифор Вретац, Елефтерија Зербину-Карадзас, а од Немаца ту су Волф Вихерт и Габо Матеен). Затим, у првом броју часописа разматрају се нека савремена питања грчке дијаспоре у Западној Немачкој: о проблемима школства грчке деце у Немачкој (*Die schulische Ausbildung griechischer Kinder in Deutschland i Bedeutung und Möglichkeiten deutsch-griechischer Begegnung auf schulischer Ebene*), о којима се расправља и у следећем броју

(*die Bikulturalität griechischer Kinder in der Bundesrepublik*). Други број је обогатен ситним прилозима као што је етнолошки прилог о ритуалном колачу (крсном, вереничком и свадбеном) на Криту, али главни део и даље остаје посвећен грчко-немачким односима. Тако читамо прилог Хајнриха Шолера о грчкој политици у писмима Јанија Колетија немачком филахелену Фридриху Тиршу (*Heinrich Schöller: Griechische Politik in den Briefen Johannes Koletis' an den deutschen Philhellenen Friedrich Tiersch*), али и нови избор немачке, грчке и кипарске лирике који је са грчког на немачки и са немачког на грчки превео Е. Константину. Ту су још и прилози о Андонију Самарацију и Нику Казанцакију, као и обавезни екуменски додатак.

Филија је часопис који ће поздравити и хеленисти и германисти. За балканолога он није неопходна, али ни сувишна литература.

Мирослав Вукелић

ROMANO-BALCANICA

Лењинград 1987

Зборник научних радова *Romanobalcanica* лењинградског лингвистичког института посвећен је, како се у поднаслову каже, „питањима адаптације латинског језичког елемента у балканском ареалу“. Под искушним руководством Агније Десњицке Зборник доноси десет радова у којима се испитују латински елементи у албанском, новогрчком и балканороманском, са посебним освртом на територијалну диференцијацију балканског латинитета.

Први текст, *О проучавању латинских елемената у лексички балканских језика*, А. Десњицке,

уводног је карактера (3—36). Састоји се из три дела. У првом се разјашњавају појмови „балкански латинитет“, „источни латинитет“ и „народни латински“, при чему се Десњицка приклања категоричком Михаескуовом негирању првог термина као нечега што је производ „географско-оптичке аберације“ и што у потпуности може да буде замењено Рајхенкроновим термином „свакодневни говорни латински“ (*die lateinische Verkehrs- bzw Umgangssprache*). Остали делови рада имају за предмет историјску улогу латинског елемента у формирању балканских језика,

која се најбоље огледа у лексичким латинизмима. Треба споменути да Десњица припада оном кругу албанолага који се залажу за илирско порекло албанског језика. Илирској теорији она посећује највећи део простора понављајући основне детаље своје периодизације албанског језика па чак и коригујући албанске историчаре: уместо VIII в. који се у Историји Албаније (Тирана 1959) узима као време настанка Албанаца у правом смислу речи, она сматра да су пре појаве Словена они и етнички и лингвистички већ били посебан народ (27). Међутим, не би се рекло да су за тезу о јужноилирском (аутохтоном) карактеру Албанаца изнети баш прави аргументи. Тако је нпр. лат. PALUS, PALUDEM „блато“, заједнички румунско-албански назив за шуму (рум. pădure, алб. pyll), произвољно протумачено као првобитна ознака за „шуме које су у прошлости бујале у блатним приморским низијама“ (15). Истог је карактера и тврђња да је неочекивана чињеница што чисто културних позајмица које би сведочиле о градском животу на тлу римске Албаније готово да нема (16). Неочекивана је само у оквирима ове конструкције, али не и са становишта историјских података о сточарском карактеру Албанаца који су своју етно-језичку самобитност могли да очувају само далеко од градских средина и плодних приморских равница.

Исто мишљење о неодрживости идеје о некадашњем јединственом балканороманском латинитету заступају А. Г. Степанова и Н. А. Сухачев у тексту *Далматски и балканоромански* (37—60), закључујући на основу расположиве лексичке грађе, изнете у радовима М. Бартолија, П. Скока, В. Виње и других, да су на Балкану постојала два различита и међусобно независна огњишта романске речи, дамаатско-италско и дако-романско, која се поклапају са територијалним поделама римских провинција у Диоклецијаново доба ка-

да је Далмација административно припојена Италији и Западном царству, док су Горња и Доња Мезија остале у саставу Источног царства.

Н. А. Сухачев је у посебном тексту на великом броју примера из области пастирске терминологије описао *Лексичко-семантичку диференцијацију балканороманског* (61—99), са нагласком на семантичким помацима који у романским језицима, како је већ било примећено, носе мање-више случајан карактер (упор. ANIMALIA „општи назив за животињу“ која је у банатском румунском постала „овца“, фриулском „во“ и португалском „јуница“).

Текст Ю. А. Лопашова *Латинска лексика у савременом грчком језику* (100—126), који започиње тврђњом да „ни један други језик није одиграо тако значајну улогу у историји грчког језика као латински“, садржи историјат проучавања и обиман списак латинске лексике на основу грађе Г. Мајера, М. Триандафилидиса и Х. Михаескуа. Карактеристичан је закључак да скоро искључива заступљеност у именским врстама речи чини извесну особеност грчких латинизама у поређењу с другим балканским језицима.

Тема текста А. Ю. Русакова *јесте Питање фонетске адаптације латинске лексике у албанском језику* (127—144). О значају латинске лексике у овом језику, која заједно с индоевропском лексиком чини основни део његовог речника, сведочи податак да се често не могу разиковати латинске позајмице од иконоалбанских речи: „једна иста реч може с подједнаким успехом да буде изведена како из н. е. претформе, тако и из латинског етимона“ (128).

Још четири текста имају за предмет латинизме у албанском језику. Прва три се баве морфолошком проблематиком албанских латинизама: А. В. Шаропова *Односом латинских елемената у албанском и источнороманским језицима* на примеру

именских речи (145—170), А. П. Сытов Латинским елементима у глаголској систему албанског језика (171—201), а И. И. Воронина и А. В. Грошева у тексту *О албанском суфиксу -at и његовом латинском прототипу -ARIUS* (202—312) доноси, ради поређења, и значајан материјал јужнословенских језика, којима иначе у овом зборнику није посвећен посебан рад. Четврти текст, А. В. Жугре, има за предмет историју семантичког развоја Латинског *VENIO* и албанског *viј* (233—236). Испитивање је дало врло интересантне закључке. Алб. глагол *viј* има суплетивну основу, што је последица истискивања домаћих облика латинским због лексичке сличности — док презентско-имперфективна основа *viј* нема никаквих изведеница, домаћа аористно-партиципалска основа *ardh-/erdh-* има богато творбено језгро. С друге стране, док на плану семантичког развоја *viј* показује низ сличности с румун-

ским а *veni*, докле у граматици-лизованој функцији помоћног глагола за грађење блиског будућег времена има паралелу у шпанском *venir*.

Последњи текст у овом зборнику, Румунске етимологије (рум. *la* и лат. *LATUS*) 248—258) А. Б. Черњака, говори о пореклу главног румунског предлога правца и места, описујући поред романског материјала и типолошки сличне појаве у разним језичким групама као што су угрофинска, монголска, картвелска, абхаско-адигејска и др., али не помиње прилике у балканским језицима без којих се ова румунска особина не може посматрати, а пре свега истоветни грчки предлог правца и места *εξ/εξτό, ες, εςτό/* (упор. а *merge la școală = πηγαίω στό σκολειό* „ићи у школу“ према а *sta la masă = κάθεται στό τραπέζι* „седети за столом“).

Вања Станишић

СЛАВЈАНСКОЕ И БАЛКАНСКОЕ ЯЗЫКОЗНАНИЕ. ПРОСОДИЈА (Москва 1989)

Прошлогодишњи зборник радова Института Славистике и балканистике из Москве доноси четрнаест интересантних прилога из области словенске и индоевропске акцентуације и просодије. Пажња је посвећена свим акценатско-просодјским нивоима: слогу, реченичкој интонацији и реченичком акценту, синтаксичкој акцентологији и метрици.

Први текст у овом зборнику, *О једној сличности између словенске и угрофинске реченичке интонације* Т. М. Николаеве (3—16), на упоредном руском и угрофинском материјалу, говори о заједничком „силазном“ карактеру интонације упитних реченица ових језика, наспрот узлазном карактеру питања у западноевропским и турским је-

зицима. Закључно типолошко-фонетско и интерференцијално тумачење ове особине, с којом је у вези и руско „акање“ као угрофински субстрат, има специфичан значај и за српскохрватски језик који овде није помињан, а чији књижевни стандард („херцеговачки тип“ — упор. *Херцеговина* која је сама фонетски мађаризам) такође одликује силазна интонација упитних реченица.

Интонација је тема и текстова Р. Ф. Пауфошине: *Употреба регистарских разлика у руској реченичкој интонацији (на материјалу књижевног језика и северноруских говора)* (53—64) и *Неких особености говорног ритма реченичког акцента у чешком и руском језику* (40—53) О. В. Беспалове, која је потврдила Ја-